

DLS

För skolår 7–9 och år 1 i gymnasiet

Rättstavning, Ordförståelse, Lëshastighet och Lëshförståelse

Birgitta Järpsten
Karin Taube

Andra upplagan

Exempel

Förlagsredigering: Tiina Pukkila Sarilidou
Grafisk form: Marit Karlsson
Tryck: Elanders, Stockholm 2021.

Artikelnummer: 281-010

© Birgitta Järpsten, Karin Taube och Hogrefe Psykologiförlaget AB, Stockholm 2017.

All kopiering förbjuden!

Mångfaldigande av innehållet i denna handledning, helt eller delvis, är enligt lag om upphovsrätt förbjudet utan medgivande från Hogrefe Psykologiförlaget AB. Förbudet avser både text, tabeller och illustrationer, och gäller varje form av mångfaldigande, genom tryckning, duplicering, kopiering, digitalisering et cetera.

Innehållsförteckning

Förord	5	Kvalitativ analys	37
Del A Bakgrund	7	Analys av de öppna svaren	38
Kapitel 1	9	Normer Version A	
Användning	9	Skolår 7 och 8	39
Beskrivning	9	Del C Administrerings- och tolkningsanvisningar	
Rättstavning	10	Version B Skolår 9 och år 1 i gymnasiet	41
Ordförståelse	10	Kapitel 6	43
Läshastighet	10	Allmän information om administrering	43
Läsförståelse	11	Administrering av papper och penna-prov	43
Kapitel 2	13	Administrering av digitala prov	43
Utveckling och standardisering	13	Särskilda anvisningar	44
Konstruktion och förutprövning	13	Rättstavning B	44
Revidering av provet Rättstavning	13	Ordförståelse B	46
Revidering av provet Ordförståelse	14	Läshastighet B	46
Revidering av provet Läsförståelse	14	Läsförståelse B	47
Standardisering	15	Kapitel 7	48
Psykometriska egenskaper	17	Rättningsnycklar	48
Reliabilitet	17	Rättstavning B	48
Validitet	18	Ordförståelse B	49
		Läshastighet B	49
		Läsförståelse B	54
Del B Administrerings- och tolkningsanvisningar		Kapitel 8	55
Version A Skolår 7 och 8	21	Tolkning	55
Kapitel 3	23	Överföring av råpoäng	55
Allmän information om administrering	23	Rättstavning B	55
Administrering av papper och penna-prov	23	Rättning och poängsättning	55
Administrering av digitala prov	23	Jämförelse med normgrupp	55
Särskilda anvisningar	24	Kvalitativ analys	55
Rättstavning A	24	Ordförståelse B	56
Ordförståelse A	26	Rättning och poängsättning	56
Läshastighet A	26	Jämförelse med normgrupp	56
Läsförståelse A	27	Kvalitativ analys	56
Kapitel 4	28	Läshastighet B	56
Rättningsnycklar	28	Rättning och poängsättning	56
Rättstavning A	28	Jämförelse med normgrupp	56
Ordförståelse A	29	Kvalitativ analys	56
Läshastighet A	29	Läsförståelse B	57
Läsförståelse A	34	Rättning och poängsättning	57
Kapitel 5	35	Jämförelse med normgrupp	57
Tolkning	35	Kvalitativ analys	57
Överföring av råpoäng	35	Analys av de öppna svaren	58
Rättstavning A	35	Normer Version B	
Rättning och poängsättning	35	Skolår 9 och år 1 i gymnasiet	60
Jämförelse med normgrupp	35	Kapitel 9	61
Kvalitativ analys	35	Diskussion	61
Ordförståelse A	36	Kursplanen i svenska	61
Rättning och poängsättning	36	Vad bör man pröva med screeningprovet DLS?	62
Jämförelse med normgrupp	36	Den teoretiska grunden för DLS-proven	62
Kvalitativ analys	36	Digitala prov	62
Läshastighet A	36	Referenser	64
Rättning och poängsättning	36	Appendix A	65
Jämförelse med normgrupp	36	Appendix B	69
Kvalitativ analys	36	Appendix C	73
Läsförståelse A	37	Appendix D	77
Rättning och poängsättning	37	Appendix E	80
Jämförelse med normgrupp	37		

Förord

Diagnostiska läs- och skrivprov (DLS) är en serie material för kartläggning av grupper och enskilda elevers färdigheter i läsning och skrivning, och har en mycket lång tradition inom svenskt skolväsende. Under 1950- och 1960-talen standardiserades delprov för tillämpning i skolår 1 till och med skolår 9 vid Lärarhögskolan i Stockholm. Under 1990-talet hade Psykologiförlaget förmånen att i samverkan med Birgitta Järpsten konstruera och standardisera DLS för skolår 4-6, DLS för skolår 2 och 3 samt DLS Bas för skolår 1 och 2. Det sistnämnda testet utgavs 2004. Därefter genomfördes, i samarbete med Birgitta Järpsten och Karin Taube, en revidering och nykonstruktion av DLS för skolår 4-6 samt DLS för år 2 och 3 vilka utgavs år 2010 respektive 2013.

Under 2001-2002 konstruerade och standardiserade Psykologiförlaget i samarbete med Birgitta Järpsten proven Rättstavning, Ordförståelse, Läsastighet och Läsforståelse för skolåren 7-9 och år 1 i gymnasiet. Nu har Hogrefe Psykologiförlaget AB tillsammans med Birgitta Järpsten och Karin Taube reviderat DLS-proven för skolåren 7-9 och år 1 i gymnasiet. I ett första steg utgavs proven Rättstavning, Ordförståelse och Läsastighet med tillhörande handledning. I nästa steg utges nu Läsforståelseprovet och denna reviderade handledning. Läsforståelseprovet ges ut både som traditionellt pappersprov och något senare även som digitalt prov.

Ett stort tack riktar vi speciellt till alla elever, deras lärare i svenska, speciallärare, specialpedagoger och mycket intresserade skolledare som medverkat till en standardisering av proven. Närmare 5 600 elever ingick i standardiseringen av proven Rättstavning, Ordförståelse och Läsastighet under hösten 2017. Cirka 3 500 elever i de fyra årskurserna ingick i standardiseringen av pappersversionen av Läsforståelseprovet under hösten 2017 och vårvintern 2018.

DLS är mycket lämpligt att använda för att på ett objektivt sätt finna grunder för beslut om resursfördelning, eftersom elevernas resultat på proven är jämförbara då de överförs till en standardskala. Det är dock viktigt att betona att DLS-proven har ett specifikt syfte som skiljer sig från vanliga prov i skolan och inte ska användas som betygsgrundande, vilket är en direkt felaktig användning av proven.

Tack vare denna version av de fyra DLS är det möjligt att följa elevers läsutveckling genom i stort sett hela deras skolgång – från skolår 2 till och med år 1 i gymnasiet – med prov konstruerade för att mäta basfärdigheter inom skolämnet svenska.

Stockholm i juni 2018, Hogrefe Psykologiförlaget AB

Huddinge i juni 2018, Birgitta Järpsten

Härnösand i juni 2018, Karin Taube

Exempel

Exempel

Användning

Diagnostiska läs- och skrivprov (DLS) för skolår 7–9 och år 1 i gymnasiet är grupprov och ska i första hand användas för så kallad screening, en objektiv metod som syftar till att ge läraren en översiktlig och allmän bild av gruppens och enskilda elevers färdigheter med avseende på vad proven mäter. Används resultaten på ett meningsfullt sätt är de lärarens redskap för att fånga upp dem som kommit till korta i sin läs- och skrivutveckling i jämförelse med jämnåriga elever. En screening är emellertid mer än så. Den är även ett pedagogiskt verktyg för att utvärdera om undervisningen har önskvärd effekt. På så sätt kan resultaten från en screening ligga till grund för den fortsatta planeringen av undervisningen i gruppen. Är det så att hela gruppen behöver mer träning inom vissa områden? Behöver en mindre grupp elever särskilt undervisningsstöd eller behövs individuellt utformade åtgärdsprogram för några enskilda elever? Denna typ av utvärdering är möjlig eftersom proven i DLS är standardiserade och normerade. Många diagnostiska prov, till exempel Skolverkets nationella och diagnostiska prov, ger inte möjlighet till denna normjämförelse. DLS-proven har således utvecklats för ett specifikt syfte som beskrivs ovan. DLS-proven ska inte användas som ett betygsgrundande underlag, vilket skulle innebära felaktig användning av proven.

DLS-proven Rättstavning, Ordförståelse och Läsastighet är standardiserade under oktober och november varför screening bör genomföras under motsvarande tid på läsåret. Provet Läsastighet är standardiserat under oktober och november samt under februari och mars varför screening av läsastighet kan genomföras under perioden oktober till mars. Självklart kan samtliga prov även användas under andra tidpunkter under ett läsår för att få kunskap om en enskild elevs aktuella färdigheter i läsning och skrivning. I dessa fall ska ingen direkt normjämförelse göras, utan syftet med prövningen är då att snabbt få översiktlig information om den enskilda elevens starka och svaga sidor. Med enskilda elever kan DLS användas även för att se förändringar över tid, och på så sätt utvärdera om undervisningsinsatser bidragit positivt till elevens läs- och skrivutveckling. För att ge möjlighet att lätt följa utvecklingen för såväl grupp som enskild elev förekommer samma uppgifter i vissa prov i både A- och B-versionen.

DLS för skolår 7–9 och år 1 i gymnasiet innefattar samma typ av prov som de som ingår i serien för de tidigare skolåren, vilket gör det möjligt att följa elevernas läs- och skrivutveckling från 8 till 16 års ålder. På samma sätt som tidigare är proven utformade så att de

är lätta att administrera och utvärdera. Proven är standardiserade i stora elevgrupper och den psykometriska kvalitetssäkringen ger vid handen mycket goda resultat (se kapitel 2). Detta sammantaget innebär att en prövning med DLS ger mycket tillförlitliga resultat, som med fördel kan ligga till grund för resursfördelningen på skolan.

Beskrivning

DLS för skolår 7–9 och år 1 i gymnasiet omfattar fyra prov: Rättstavning, Ordförståelse, Läsastighet och Läsastighet. Proven finns i två versioner, version A för skolår 7 och 8 och version B för skolår 9 och år 1 i gymnasiet. Tack vare att proven finns i två olika versioner kan uppgifterna anpassas till den avsedda åldersgruppen. Samtidigt finns det en del gemensamma uppgifter i de olika versionerna, vilket gör det möjligt att följa elevens utveckling över tid. A- och B-versionen av Ordförståelseprovet innehåller därmed ett antal unika och ett antal gemensamma uppgifter och samma princip gäller även för Rättstavningsprovet. Version A och B av Läsastighetsprovet har exakt samma innehåll, men version B har kortare lästid än version A, vilket gör det möjligt för läraren att undersöka om elevernas läsastighet utvecklas över tid. Läsastighetsprovet innehåller en del gemensamma uppgifter i de olika versionerna, vilket gör det möjligt att följa elevens utveckling över tid. A- och B-versionen av Läsastighetsprovet innehåller därmed både unika och gemensamma uppgifter.

Under standardiseringen besvarade eleverna proven Ordförståelse och Läsastighet antingen på det klassiska sättet på papper, eller digitalt med hjälp av dator eller surfplatta. Det senare är en nyhet vid denna standardisering. Proven Rättstavning och Läsastighet har genomförts av samtliga elever som papper och penna-prov.

Vid administrering av proven gäller samma förhållningssätt som vid andra grupprov i skolsammanhang. Prövningen ska genomföras på det sätt som beskrivs i de särskilda anvisningarna för respektive version. För att en jämförelse med normerna ska vara möjlig bör en prövning med de tre proven Rättstavning, Ordförståelse och Läsastighet genomföras under oktober och november, och med provet Läsastighet under perioden oktober till mars.

Den lärare som undervisar gruppen i svenska är mest lämpad att administrera proven, men det krävs att

denne är väl insatt och van vid att tolka resultat av standardiserade prov för att en kvalificerad utvärdering av gruppens och enskilda elevers resultat ska kunna ske.

Målsättningen med de diagnostiska läs- och skrivproven för de aktuella skolåren är att:

- Utgöra ett naturligt inslag i skolarbetet.
- Främst administreras som grupprov i screeningsyfte.
- Pröva väsentliga sidor i läs- och skrivutvecklingen.
- Informera om gruppens och enskilda elevers färdigheter i relation till normer, och på så vis rikta uppmärksamheten mot de elever som särskilt bör följas i sin läs- och skrivutveckling.
- Användas som underlag vid en resursfördelning.

I de följande avsnitten presenteras beskrivningar av de fyra proven som ingår i de båda versionerna av DLS.

Rättstavning

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas stavningsförmåga vid skrivning av vanliga ord.

Innehåll

Diktamensskrivning, där de 36 prövningsorden är insatta i meningar som dikteras av läraren. Flertalet ord prövar dubbelteckning och ljudstridighet, men även ljudenligt stavade ord ingår i provet. Åtta av prövningsorden är desamma för de båda versionerna och 28 ord är således unika för respektive version.

Utvärdering

Antalet korrekt stavade ord utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 36. Riktlinjer för rättning av provet redovisas i rättningsnycklarna till respektive version, och det är viktigt att följa dessa så att elevernas stavningsförmåga bedöms på samma sätt som vid standardiseringen. På baksidan av elevernas svarsblankett till provet finns ett analyschema som underlättar en systematisering av en elevs felstavningar. Utförd analys av felstavningar och bedömning av handskriften är ett konkret underlag för ett individuellt åtgärdsprogram i stavning och skriftlig kommunikation. I appendix A presenteras varje uppgifts lösningsfrekvens som stöd för en kvalitativ analys av elevers resultat på provet. Där presenteras även de åtta gemensamma orden som ingår i både version A och B.

Ordförståelse

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas allmänna förmåga att förstå ord och uttryck hämtade ur texter för aktuella åldrar.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter som omfattar 34 prövningsord eller uttryck. De ingår i en fras som avslutas med fyra svarsalternativ, där eleven markerar ett av dem. Av prövningsorden är 24 desamma för de två versionerna och 10 unika för respektive version. Uttrycken och orden tillhör ordklasserna substantiv, verb, adjektiv och adverb, och är hämtade ur såväl skönlitterära texter som texter med karaktär av sakprosa.

Utvärdering

Antalet korrekt lösta uppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximal råpoäng är 34 för respektive version. I appendix A presenteras varje uppgifts lösningsfrekvens som stöd för en kvalitativ analys av elevers resultat på provet.

Läshastighet

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas förmåga att läsa snabbt med bibehållen förståelse.

Innehåll

Tystläsningsuppgifter bestående av en sammanhängande text med 36 parenteser, så kallade distraktorer. Dessa distraktorer är utlagda i texten med ett ungefärligt avstånd på 20–25 ord. Distraktorerna består av tre alternativa ord varav ett passar in i textsammanhanget. Rätt ord framgår tydligt av sammanhanget. Distraktorerna tjänar i första hand syftet att visa hur långt eleven hunnit läsa med bibehållen förståelse under den begränsade lästiden. Eleven markerar det ord i parentesen som han eller hon tycker passar bäst in i textsammanhanget. Texten är densamma för de två versionerna men lästiden är fem minuter för version A och fyra minuter för version B.

Utvärdering

Antalet korrekt besvarade parenteser utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximalt antal råpoäng är 36 för respektive version. Det är även möjligt att uppmärksamma sambandet mellan elevens läshastighet (mätt i antalet lästa ord) och förståelse av den lästa texten (mätt i antalet korrekt besvarade uppgifter).

Läsförståelse

Syfte

Att ge en uppfattning om elevernas förmåga att läsa och förstå olika typer av texter samt själv formulera iakttagelser, tolkningar och slutsatser utifrån texten.

Innehåll

Båda versionerna omfattar tre sammanhängande texter med tillhörande uppgifter. Två texter är desamma för de två versionerna. Version A innefattar totalt 24 uppgifter, varav 21 är flervalsuppgifter med fyra svarsalternativ och eleven markerar ett av dem. Tre uppgifter kräver öppna svar och mäter elevernas förmåga att reflektera över den lästa texten. Även version B innefattar 21 flervalsuppgifter med fyra svarsalternativ och 3 uppgifter som kräver öppna svar och som mäter elevernas förmåga att reflektera över den lästa texten.

Utvärdering

Antalet korrekt besvarade flervalsuppgifter utgör råpoängen som ligger till grund för normjämförelsen. Maximalt antal råpoäng för version A och version B är 21. Man bör dock ha i åtanke att den prövade läsförståelsen i hög grad är kopplad till delprovets karaktär och utformning samt frågornas innehåll, varför det är viktigt att även göra en kvalitativ utvärdering av elevernas läsförståelse. I appendix A och B presenteras en översikt över varje uppgifts karaktär och lösningsfrekvens i version A och B som stöd för denna kvalitativa analys. De uppgifter som har öppna svar ges inte poäng utan används enbart vid den kvalitativa analysen. Nytt i denna upplaga av DLS-proven för skolår 7–9 och år 1 i gymnasiet är blanketten ”Individuell analys” på vilken man kan sammanställa den enskilda elevens resultat och den kvalitativa analysen av svaren på frågorna.

Exempel

Diskussion

Kursplanen i svenska

Utgångspunkten för arbetet med DLS är givetvis det kursplanen för grundskolan (www.skolverket.se) säger om ämnet svenska: syftet med ämnet, de mål som eleverna ska sträva efter och det varje enskild elev ska uppnå i slutet av det nionde skolåret. Eftersom de prov som ingår i denna version av DLS företrädesvis ska administreras i screeningsyfte under tidig hösttermin citeras inte kursplanen i svenska för gymnasieskolan. Nedan följer några grundläggande idéer ur grundskolans kursplan i ämnet svenska:

Svenskundervisningens mål är att eleverna

”... utvecklar kunskaper i och om svenska språket”.

”... ges förutsättningar att utveckla sitt tal- och skriftspråk så att de får tilltro till sin egen språkförmåga och kan uttrycka sig i olika sammanhang och för skilda syften”.

”... ska möta samt få kunskaper om skönlitteratur från olika tider och skilda delar av världen”.

”... utvecklar kunskaper om olika former av sakprosa”.

Genom undervisningen i ämnet svenska ska eleverna sammanfattningsvis ges förutsättningar att utveckla sin förmåga att bland annat

”... formulera sig och kommunicera i tal och skrift”.

”... läsa och analysera skönlitteratur och andra texter för olika syften”.

”... urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer”.

Under rubriken ”Centralt innehåll i årskurs 7–9, Läsa och skriva” finns bland annat nedanstående punkter:

- Lässtrategier för att förstå, tolka och analysera texter från olika medier. Att urskilja texters budskap, tema och motiv samt deras syften, avsändare och sammanhang.
- Språkets struktur med stavningsregler, skiljetecken, ordklasser och satsdelar.

Under rubriken ”Centralt innehåll i årskurs 7–9, Språkbruk” finns bland annat nedanstående punkter:

- Ord och begrepp som används för att uttrycka känslor, kunskaper och åsikter. Ords och begrepps nyanser och värdeladdning.
- Nya ord i språket, till exempel lånord.

Nu gällande kunskapskrav för slutet av årskurs 9

	För betyget E	För betyget A
Läsning	”Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med flyt genom att på ett i huvudsak fungerande sätt välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag.”	”Eleven kan läsa skönlitteratur och sakprosatexter med mycket gott flyt och på ett ändamålsenligt och effektivt sätt välja och använda lässtrategier utifrån olika texters särdrag.”
Skrivning	”Eleven kan skriva olika slags texter med ... i huvudsak fungerande anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer.”	”Eleven kan skriva olika slags texter med ... väl fungerande anpassning till texttyp, språkliga normer och strukturer.”

Vad bör man pröva med screeningprovet DLS?

Mot denna bakgrund av ovanstående citat från läroplanen i svenska har noga övervägts vilka provningsmaterial som ska ingå i DLS för skolår 7–9 och för år 1 på gymnasiet. Det gäller å ena sidan valet av prov, uppgifternas utformning och innehåll, utvärderingssätt och provens anpassning till undervisningen. Å andra sidan gäller det också lärarnas behov av ett standardiserat och normerat hjälpmedel för att kunna utvärdera såväl sin undervisning som elevernas färdigheter i läsning och skrivning.

Som synes ovan betonas *flyt* vid läsning vilket mäts med hjälp av DLS läshastighetsprov. Vidare lyfts användning av effektiva *lässtrategier* fram. Det mäts med DLS läsförståelseprov. Även kunskap om ord och begrepp har en framskjuten plats i läroplanen. DLS ordförståelseprov mäter denna sida av språklig kompetens. På skrivningens område mäter DLS rättstavningsförmåga vilken finns med under rubriken ”Centralt innehåll i årskurs 7–9, Läsa och skriva”. Vidare ingår skriftligt formulerade svar på vissa uppgifter i läsförståelseprovet.

Den teoretiska grunden för DLS-proven

En allmänt accepterad *formel för läsförståelse*, ”The simple view of reading” lyder:

Läsförståelse = avkodning X förståelse av språk.
(Gough & Tunmer, 1986).

En motsvarande formel för skrivning lyder:

Skrivning = stavning X ideation/tankebyggande
(Juel, Griffith & Gough, 1986).

En något mindre känd formel för skrivning lyder:

Skrivning = inkodning X budskapsförmedling
(Hagtvet, 2009).

Läsning är mycket sammankopplat med skrivning. Att tolka och producera skrift, det vill säga att läsa och skriva, är språkliga processer som båda inbegriper en mer teknisk sida och en mer innehållslig sida. Tidig läs- och skrivinlärning domineras av den mer tekniska sidan av skrivandet (forma läsliga bokstäver, lära sig stavning och interpunktion) och läsandet (lära sig att snabbt och korrekt identifiera ord vid avläsning) medan den innehållsliga sidan dominerar den läs- och skrivinlärning som pågår under resten av livet. Ju fortare de tekniska aspekterna av läsning och skrivning

automatiseras, ju mer tankekraft kan ägnas åt innehållssidan.

DLS-proven syftar till att betona, som namnet säger, den diagnostiska bedömningen som bör göras med en testning av elevens läs- och skrivförmåga. Valet av provtyp och de ingående uppgifterna i DLS är internationellt vedertagna. Provtyperna är i stort sett desamma i samtliga DLS-prov för de olika årskurserna.

- DLS mäter den tekniska sidan av skrivning med användning av *rättstavningsprov*. Detta ger en grund för en analys av elevens kunskap om ordens morfologiska och fonologiska uppbyggnad, kunskap om stavningsmönster samt den skrivtekniska förmågan som bokstavsformer, läslighet, sär- och hopskrivningar av ord med mera.
- DLS mäter också den mer tekniska sidan av läsning med användning av ett *läshastighetsprov*. I det provet mäts graden av automatiserad avkodning av ord samt mycket enkel läsförståelse.
- Läsningens mer innehållsliga sida mäts med ett *ordförståelseprov* och ett *läsförståelseprov*. I läsförståelseprovet ges en samlad bild av elevernas förmåga att läsa och förstå texter med olika svårighetsgrad, om olika ämnen och med olika kognitiva krav. I DLS-proven används samma resonemang som i PISA om olika slag av frågor som ställer olika kognitiva krav: söka information, tolka och reflektera.

Digitala prov

I denna utgåva av DLS presenteras de ingående proven Ordförståelse och Läshastighet för första gången både på papper och digitalt. Även provet Läsförståelse kommer att finnas både på papper och digitalt. Av denna anledning finns skäl att kort redovisa vad forskningen har kommit fram till avseende digital läsning där eleverna läser texter på dator och skriver in sina svar på dator.

En allt större andel av vårt läsande sker på internet och text på internet skiljer sig från tryckt text. En bok läser man ofta från första till sista sidan men i internettexter finns ofta hyperlänkar till andra texter inbäddade. Detta medför att man kan hoppa fram och tillbaka mellan olika texter. Eftersom man vid läsning på internet läser texter från många olika källor blir kraven högre på att kunna bedöma källorna och skapa sammanhang av innehållet. Läsning på internet förutsätter alltså förmåga att navigera mellan informationskällor och på så sätt ”konstruera” sin egen text. Eftersom hela den relevanta texten inte alltid är synlig samtidigt måste läsaren skaffa sig en överblick över den information som finns tillgänglig för att kunna jämföra och ställa texter mot varandra samt skapa en syntes av den

information som krävs för att kunna lösa en uppgift. Ytterligare en skillnad mellan tryckt text och text på internet är att på internet kombineras mediaformer som tidningar, grafisk design, fotografi, radio, film och television (Skolverket, 2011).

I en kunskapsöversikt om läs- och skrivundervisning från Vetenskapsrådet (2015) finns ett delområde som behandlar läs- och skrivundervisning med hjälp av datorer. Utgångspunkten där är The National Panel of Reading's rapport om läsundervisning (NICHD, 2000). Därutöver behandlas resultat från 19 metaanalyser och systematiska översikter som publicerats efter år 2000. Sammanfattningsvis kommer forskarna fram till att studierna i regel visar på positiva effekter av användning av datorer i samband med läs- och skrivundervisning men att effekterna oftast är relativt små. Vidare framkommer att effekterna av datoranvändning tycks vara större vad gäller skrivundervisning än läsundervisning och att effekterna av datoranvändning möjligen är något större för de äldre eleverna än för de yngre. Datoranvändning visar sig fungera bättre i en del sammanhang än i andra. Betydelsen av lärarens kompetens vad gäller datoranvändning inom läs- och skrivundervisning antogs i hög grad samspela med själva datorn och de använda dataprogrammen (Vetenskapsrådet, 2015).

Enligt forskarna kan det finnas anledning att skilja på olika typer av läsning beroende på vilket medium som texterna finns i. I den fjärde PISA-undersökningen 2009 (Skolverket, 2010) genomfördes förutom den traditionella mätningen av elevers läsförståelse, där de läser texter på papper och skriver in sina svar med penna på papper, även mätning av elevers digitala läsning (Skolverket, 2011). I PISA:s ramverk tas två medier upp – på papper och digitalt. Läsning i dessa två medier kräver delvis olika förmågor och kunskaper av den som läser. PISA 2009 års delundersökning av digital läsning är en av de allra största studier som hittills har gjorts av digital läsning. Dessutom en av få studier som ger möjlighet att både jämföra digital läsning mellan länder och göra jämförelser mellan traditionell och digital läsning. Deltagandet i den digitala delen av PISA 2009 var frivilligt och 19 länder, däribland Sverige, deltog. De 1 921 svenska elever i 179 skolor som deltog i det digitala lästestet hade även deltagit i den traditionella läsmätningen på papper.

Resultatet visade att sambandet mellan digital läsning och traditionell läsning är högt. Elever som är duktiga på det ena lässättet är även duktiga på det andra och elever som är svaga läsare digitalt är det också när de läser på papper. De svenska eleverna hade signifikant högre medelpoäng på den digitala delen av provet än på den traditionella. Fyra OECD-länder hade signifikant högre medelvärde än Sverige på det digitala provet, tre länder visade ett resultat som inte skilde sig

signifikant från Sveriges medan övriga deltagande länders elever presterade genomsnittligt sämre än svenska elever. Forskarna drog slutsatserna att de svenska resultaten på det digitala lästestet var goda men att Sverige inte tillhörde de länder som hade de allra högsta resultaten, det vill säga Sydkorea, Australien, Nya Zeeland och Japan. Vanligtvis presterar flickor bättre än pojkar på prov i läsning. PISA 2009 visade också att flickorna var bättre läsare men skillnaden mellan svenska flickors och svenska pojkars resultat var mindre i digital läsning än i traditionell läsning (Skolverket, 2011).

Sammanfattningsvis konstateras att forskning har visat att digital läsning skiljer sig från traditionell läsning på flera punkter samt att svenska elever presterar något bättre på digital läsning än på traditionell läsning. Vidare att skillnaderna mellan flickors och pojkars läsförmåga, där flickorna generellt presterar bättre, är mindre för digital läsning än för traditionell läsning. Slutligen att effekterna av datoranvändning är större för skrivundervisning än för läsundervisning och att effekterna av datoranvändning möjligen är något större för de äldre eleverna än för de yngre.

DLS innehåller prov i rättstavning, läshastighet, ordförståelse och läsförståelse. Proven Ordförståelse, Läshastighet och Läsförståelse ges ut både i digital form och som vanliga papper och penna-prov. Provet Rättstavning ges endast ut som traditionellt test på papper. Det är viktigt att framhålla att det inte går att direkt jämföra digitalisering av DLS-proven med det som ovan beskrivits som internetläsning. Själva innehållet i de digitaliserade versionerna av DLS-proven är helt lika med proven på papper. Det navigerande mellan texter som är så karaktäristiskt för internetläsning förekommer alltså inte i DLS-proven.

Referenser

- Cronbach, L. J. Coefficient alpha and the internal structure of tests. *Psychometrika*, 16(3), 297-334, 1951.
- Eleverna och nätet. PISA 2009 om 15-åringars förmåga att söka, läsa och värdera digital information.* Rapport 361, Skolverket, 2011.
- Gough PB, Tunmer WE. Decoding, reading, and reading disability. *RASE: Remedial & Special Education*. 1986;7:6-10. doi: 10.1177/074193258600700104.
- Hagtvet, Eriksen, Bente (2009). När riskbarn möter klassrumspraxis. I: Bjar L. & Frylmark A. (red.). *Barn läser och skriver - specialpedagogiska perspektiv*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Höien, T. & Lundberg. I: *Dyslexi. Från teori till praktik*. Lärare Lär, Natur och Kultur, 2001.
- Jacobson, C. *LäsKedjor*. Psykologiförlaget, 2001.
- Juel, Connie; Griffith, Priscilla L.; Gough, Philip B. A longitudinal study of children in first and second grade. *Journal of Educational Psychology*, Vol 78(4), Aug 1986, 243255. <http://dx.doi.org/10.1037/0022-0663.78.4.243>.
- Johansson, M-G. *Klassdiagnoser i läsning och skrivning för högstadiet och gymnasiet - LS*. Psykologiförlaget, 1992.
- Järpsten, B. *DLS bas för skolår 1 och 2*. Hogrefe Psykologiförlaget, 2004.
- Järpsten, B. *DLS för skolår 7-9 och år 1 i gymnasiet*. Hogrefe Psykologiförlaget, 2002.
- Järpsten, B. & Taube, K. *DLS för skolår 4-6*. Hogrefe Psykologiförlaget, 2010.
- Järpsten, B. & Taube, K. *DLS för skolår 2 och 3*. Hogrefe Psykologiförlaget, 2013.
- Kunskapsöversikt om läs- och skrivundervisning från Vetenskapsrådet*. Vetenskapsrådet, 2015.
- Kursplan - Svenska*. Skolverket, 2011.
- PISA 2009*. Rapport 352, Skolverket, 2010.
- Report of the National Reading Panel. *NIH Pub. No. 00-4754*. April 2000.
- Vi vill även rekommendera intresserade läsare att utnyttja Skolverkets hemsida www.skolverket.se där samtliga kursplaner och betygskriterier finns publicerade.